జవాబుల్లేని ప్రశ్నలు

చీకటి పడ్తున్నది. సాయిలు బాయికాడి నుంచి వచ్చాడు. సొలుతూ వస్తున్న అతన్ని చూసి యాదమ్మ -

"తాగొచ్చిండ? ఏంది? ఇంక పొద్దుగూకనన్న లేదు!" అనుకుంది.

ఆరోజు యాదమ్మ భర్త సాయిలుతో బాయికాడికి పోలేదు. ఇంట్లోనే వుంది.

సాయిలు సోలుతూ వచ్చి వాకిట్లో వున్న నులకమంచం మీద దభీమని పడిపోయాడు.

"ఏమైందయ్యా?" పరేషానయి ఉరికి యాదమ్మ భర్తను దగ్గరగా చూసింది.

సాయిలు నోట్లో నుంచి నురుగులు వస్తున్నాయి.

"పురుగు ముట్టింద ఏంది? మంత్రకాడు లింగన్నను తీస్కరా పోరా!" అని యాదమ్మ పెద్దకొడుకు వీరయ్యను తొందర పెట్టి తరిమింది.

"లింగన్నను నీతోటే తీసుకొని రారా! ఒస్తపో! అంటె ఒదిలిపెట్టి రాకు. నీ ఎంటబెట్టుకొని రా! బేగరా నాయిన!" అని యాదమ్మ మళ్ళ మళ్ళ చెప్పి తోలింది వీరయ్యను.

వీరయ్య లింగన్న ఇంటివైపు ఉరికాడు ఎక్కడ ఆగకుంట.

లింగన్న విషయం విని వెంటనే ఉరుక్కుంటు వచ్చాడు. సాయిలును దగ్గరగా వెళ్ళి చూసాడు.

"యాదవ్వ! ఇది పురుగు గాదు. సాయన్న పుర్గుల మందు తాగిండు. జల్ది కక్కవోయించు! బిరాన అవుసలి నారయ్యను పిల్వు" అన్నాడు లింగన్న.

"వీరన్న! పోరా! ఉరుకు! అవుసలి నారయ్యకు ఇసయం చెప్పి బిరాన పిల్సుకరా పో!" అంది యాదమ్మ కొడుకుతో.

చంటి పోరడు యాదమ్మ చంకలో కూర్చొని ఆమె రొమ్మును రెండు చేతులతో

పట్టుకొని నోట్లో పెట్టుకొని పాలు తాగుతున్నాడు. అక్కడేమైతున్నదో ఆర్నెల్ల నాగయ్యకేం తెలియడం లేదు. రొమ్ములోంచి పాలు రాకపోయేసరికి రొమ్మును గుంజి గుంజి కొరుకుతన్నాడు.

"గిడెక్కడి పొరడే! నా పెయిల రగ్తమంత పీలుస్తుండు. పొద్దంత గిదే పనా! పూతనను సంపినట్లు సంపెట ట్లున్నడు!" అంది ఏడుస్తూ యాదమ్మ.

ఎడపిల్ల నీలమ్మ రెండేండ్ల నర్ధంది. యాదమ్మ చింగులు పట్టుకొని వెంట వెంట తిరుగుతున్నది. కాళ్ళల్లో పడుతున్న ఆ పిల్లను రెక్కపట్టి ఈడ్చుకొనిపోయి దూరంగా మరో కుక్కి మంచంలో కూలేసింది యాదమ్మ. చంకలోని నాగయ్యను నీలమ్మ చేతుల్లో పెట్టింది. ఆ పిల్ల తమ్ముణ్ని వదలకుండ రెండు చేతులతో పట్టుకొని బొమ్మలాగా కూర్చుండిపోయింది.

యాదమ్మ భర్త దగ్గరి కురికింది. ఆమెకు ఏడ్పు ఆగడంలేదు. కళ్ళ పొంటి నీళ్ళు జలపాతంలా కారుతున్నాయి. "గిట్ల పుర్గు మందెందుకు తాగితివయ్యా! పత్తిపంట పాడుకాను! నాశనగాలానికె పత్తి యేసినమో ఏందో? పత్తి చేతికొచ్చే యేలకు పురుగుపట్టి కాయలన్నీ తెల్లగా పగిలిపోయే బదులు పొక్కలు బడ్డయి. గా పుర్గులకు మందు కొడ్డమంటె పైసల్లేవాయె. మందు తేకపోతివి. ఇగ నువ్వు తాగెటందుకు పుర్గుమందు ఎక్కడ్నుంచి దొరికిందయ్యో! గా డబ్బల అడ్గుబొడ్గు ఏమైన వుంటె గదేమైన తాగిండా ఏందో! గట్ల పుర్గుమందెందుకు తాగితి వయ్యా! అయ్యో నాయినో! ఎంత పని చేస్తివయ్యో!" అని పెద్దగా శోకాలు పెడ్తు యాదమ్మ ఏడ్వసాగింది.

యాదమ్మ చుట్టూ చుట్టుపక్కల వాళ్లంతా పోగయ్యారు. సాయిలు మంచం చుట్టూ గుమి గూడారు. ఇంక శానామంది కూలిపోయిన ఇంట ప్రహరిగోడ పక్కన గుంపులు గుంపులుగా నిలబడి వున్నారు.

ఇంతలో అవుసలి నారయ్య బిరబిర వచ్చాడు. ఆ ఊర్లో ఇట్లానే పురుగుమందు తాగినోళ్ళ నెందరినో ఆడాళ్ళను మగాళ్ళను నారయ్య రక్షించాడు.

"గసుంటు జర్గండి. కూసంత గాలి తగలనియ్యండి!" అంటూనే అవుసలి నారయ్య అందరినీ తోసుకుంటు సాయిలుకు దగ్గరిగా వెళ్ళాడు. ఏడుస్తున్న యాదమ్మవైపు చూసి -

"యాదమ్మ! గింత చింతపండు చిలుంపట్టిన గిన్నెలు గిలాసలు గాని పాత పైసలుగాని వుంటె తీస్కరా పో! జల్ది తేపో!" అన్నాడు.

యాదమ్మ దిక్కులు చూసింది ఎటు తోచక. ఇంతలో యాదమ్మ పెద్ద యారాలు నర్సమ్మ ముందుకు వచ్చి

"ఇగో నారన్న చింతపండు అన్నీ తయారుపెట్టిన తీస్కో" అంది నర్సమ్మ. ఇంటి చుట్టుపక్కల వాళ్ళు లచ్చి, రాములమ్మ, శంకరమ్మలు వచ్చి యాదమ్మకు దగ్గరగా చేరారు.

అవుసలి నారయ్య డాక్టరీ చదువలేదు. గాని ఆ ఊళ్ళోవాళ్ళకు ఆయన డాక్టరే! ప్రాణదాత! ఏదోచ్చినా ఆయన దగ్గరికే ఉరుకుతారు. ఊళ్ళో దవాఖానా గాని లేదు. నారయ్య ఏవో కొన్ని మందుగోలీలు ఇంజక్షన్లు ఇచ్చి వైద్యం నడపిస్తున్నాడు. ఊళ్ళోవాళ్ళు ఏదో తమ దగ్గరున్నయి తమకు తోచినన్ని పైసలిస్తుంటారు. అవుసలి నారయ్య చిన్నచిన్న కమ్మలు, మెట్టెలు కడియాలు వంటి ఏవోకొన్ని నగలు చేస్తాడు. ఆ వృత్తి పోగా ఈ వైద్యం మీది అభిరుచితో దాన్ని నడుపుతున్నాడు.

చిలుంపట్టి మూలపడేసిన గిన్నెలు గిలాసలు కడిగిన నీళ్ళల్లో చింతపండు పులుసు పిసికాడు నారయ్య. నోట్లో పోద్దామని సాయిలు దవడలు పట్టుకొని ఒత్తిపట్టి నోరు తెరిపించ బోయాడు. కాని నోరు తెరుచుకోలేదు. దవడలు కట్టెచరుచుక పోయినయి. చేతులు కాళ్ళు పట్టుకొని చూసాడు నారయ్య. చల్లబడి వున్నాయి.

"లాభంలేదు యాదమ్మా! అంతా అయిపోయింది!" అన్నాడు నారయ్య.

"ఏంది? అయిపోయింద? గట్లంటె పానం పోయింద?" యాదమ్మ ఏడ్పు ఆపి నిర్ఘాంత పోయింది. తేరుకొని భర్త శవం మీద పడిపోయి శోకాలు పెట్టింది.

"గిట్లెందుకు చేసినవయ్యో! అప్పు అప్పు అని మనాది పెట్టుకుంటె గింతపని చేస్తవనుకోలేదు నాయినో! ఎంత పనయిపాయనయ్యో! గక్కడికి అంటనే వున్ననయ్యో! అప్పు అప్పు అని మనాది పెట్టుకోకుమని. మల్లమల్ల సెప్తినిగదయ్య! బతుకుంటె అన్ని అప్పులు రెక్కల కట్టం మీద ఒక్క ఏడాదిలో తీర్సుకుందం! అంటిని గదయ్యో! కాలం కల్సిరాకపోతె కూలిపని సేసుకొని అప్పు తీర్సుకుందం! అని మొత్తుకుంటనే వున్న నాయినో! గింతల్నే గింతపని సేసిపోయిండురో! అయ్యో నాయనో! నా మీద బారం పెట్టి నీదారి నువ్వు సూసు కుంటివయ్యో! - నాకేమి చెప్పి పోయినవయ్యో! నాకిదంత అప్పజెప్పి పోయినవ? నాయినో! - పుర్గుల మందు నోట్ల పోసుకుంటుంటె గీ పోరలయిన యాదికి రాలేద నీకయ్యో! - గింతపని ఎట్ల జేస్తివయ్యో! గంత దైర్నమెక్కడ్నుంచి ఒచ్చిందయ్యో నీకు! బతుకంటె లేని దైర్నం సావంటె ఎక్కడ్నుంచి ఒచ్చిందయ్యో!- నీ ఎంట నేను ఒస్తె ఇగ గీ పోరగాల్లను ఎవరు జూసుకుంట రయ్యో! - నువ్వేమొ అన్ని కట్టాలు ఒదిలించుకొని పోతివి నాకేం జెప్పి పోవైతి వయ్యో! నన్ను పోరగాల్లను దిక్కులేనోల్లను సేసిపోయినావయ్యో! - మమ్ముల్ని అన్నాలం చేసిపోతివి గదయ్యో!" అని నెత్తిమీద చాతిమీద చేతుల్తో చరుచుకుంటు ఏడ్చింది యాదమ్మ. చుట్టూ నిలబడ్డ వాళ్ళందరూ కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నారు. ముక్కు చీదుతూ పైట కొంగులతో కన్నీళ్ళు తుడుచుకున్నారు.

యాదమ్మ యారాలు నర్సమ్మ యాదమ్మను దగ్గరికి తీసుకుంది.

"గిట్ల ఎంతసేపని ఏడుస్తవ్ యాదక్క! కొద్ది గూరుకొ! ఆడు నిన్ను నీ పోరగాల్లను

యాది జేసుకుంటె గింతపని చేసెటోడు కాదు! - గింత అన్నాలం పని చేసెటోడు కాదు! ఆడికి అంతా అప్పే కండ్ల బడ్డది. పురుగు తగిలిన పత్తిచేనే కండ్లబడ్డది. బాయికాడ కూసొని ఏమి సోచాయించిండో ఏందో? ముందలున్న డబ్బల నుంచి గింత పుర్గుమందు తాగిండు. దాంతోటి కట్టాలన్ని తీరుతయనుకున్నడు! గంతే! ఆనికి గప్పుడు ఎవరు యాదికి రాలేదు. యాదికొస్తె గట్లెందుకు సేస్తడు!" అని అంటూ నర్సమ్మ యాదమ్మను సముదాయించడానికి ప్రయత్నించింది. యాదమ్మ ఆ మాటలేవీ వినడంలేదు. ఆమె మనస్సు గత సంవత్సరం మీదికి పోయింది. ఆమె దు:ఖం ఉప్పొంగి వచ్చింది.

"నర్సక్కా! నిరుడు నిరుపసేను ఏస్తే పంట మంచిగనే సేతికొచ్చింది. సేసిన కట్టానికి పెట్టిన పెట్టుబడికి పంట మంచిగనే పండింది గద అని సంబరపడ్డం గాని నిరుపకాయలకు అంగట్ల ధర పల్కలేదాయె! నీళ్ళు పోసి తడిపి తెచ్చినవ్ బే! - అని అంగట్ల సావుకారు అడ్డికి పావుసేరు లెక్కగట్టి పైసలిచ్చిండు. నిరుపసేను కోసం ఇత్తనాలని పురుగుల మందని బలం మందని అప్పు సేసిండు! మిరుపకాయలమ్మితె ఒచ్చిన పైసలు గా సెంద్రమౌలి కాడ సేసిన అప్పుకు ఒడ్డీకాడికి సరి పోయినయి. గింత రెక్కలు ముక్కలైసుకుంటె మాకు పోరలకు నోట్లోకి గింత కూడుకు మిగుల దాయె! గదాంతోటె గప్పుడే గాయన మనాది పెట్టుకుండు. అక్కా గప్పట్నుంచె ఎట్లనో అయిండు" ఏడుస్తూ యాదమ్మ జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ చెప్పింది.

"గా అప్పు మనాదితోనె గింత పని చేసిండు సెల్లే! సెంద్రమౌలి కాడ తెచ్చిన అప్పే గింత మోసం చేసింది. గాయనేమొ శానా ఒడ్డీ కట్టె. గా ఒడ్డీ కట్టెటందుకె పాయె పైసలన్ని. పంట పండినా నిరుడు లాభం లేకపాయె! గిప్పుడు అప్పు సేసె - గిట్లాయె. గదే మనాది పాలయిండు సాయిలన్న! మరి నాకెరికె!" అంది నర్సమ్మ. యాదమ్మ నర్సమ్మ వక్షస్థలంలో తల దూర్చి బోరుమని ఏడ్చింది.

"ఊకో తల్లి! గింత గంత కట్టం కాదు నీది! బగమంతుడికి దయ వుంటె గింతయితద? సెప్పు! నాయెం ఈ భూమ్మీద వుంటె గీ సాయన్న కట్టమంత గిట్ల అయితద?" అంది లచ్చి. యాదమ్మ నెత్తిమీద చెయ్యేసి నిమిరిందామె సముదాయిస్తు.

"నిరుడు సేసిన అప్పు తీరుస్తననే మల్ల అప్పు సేసిండు లచ్చక్క!" అంది తలెత్తి యాదమ్మ. యేడ్చి యేడ్చి పైటకొంగుతో తుడుచుకొని తుడుచుకొని యాదమ్మ కళ్ళు వుబ్బి పోయాయి.

"నాకెరికే తల్లి! మావోడే గద సెప్పిండు సాయిలన్నకు. పంట ఇత్తనాల కోసం పుర్గు మందు కోసం బలం మందులకోసం బేంకు అప్పు ఇస్తున్నదని సెప్పితేనే గద సాయిలన్న పోయి బేంకుల అప్పు తీస్కుండు! గా పైసల్నుంచే సెంద్రమౌలి అప్పు కడ్తనని సూసిండుగాని కట్టెటందుకు ఎక్కడ మిగిలినయి పైసలు! నాకంత ఎరికేనే యాదమ్మ! ఏం జేస్తం మనచేతుల్ల

వుంద ఏమైన సెప్పు?" అడిగింది లచ్చి.

"బేంకుల అప్పు తెస్తే పైసలెక్కడ మిగిలినయి లచ్చక్క! మిరపకాయలకు అంగట్ల దర పల్కదని ఈ యేడు అందరేస్తున్నరని పత్తి యేసె. నాయినో! గా పత్తి ఇత్తనాలు గన్ని పైసలు పెట్టి పక్క ఊర్ల కొనుక్కొస్తె గవ్వి మొదుగాల తెచ్చినయి మొల్వనె మొల్వవాయె! నాయినో! ఏం జేస్తం అదురట్టం గట్లాయె!" అని ఏడుస్తున్న యాదమ్మను రాములమ్మ శంకరమ్మలు ఆమెకు చెరోపక్కన చేరి సముదాయించబోయారు. వాళ్ళను చూసి యాదమ్మ దు:ఖం మరింత ఎక్కువయింది.

"రాములమ్మ! నువ్వు ఇన్నవ్ గద! అచ్చమైన సర్కారోల్లు అమ్మే ఇత్తనాలు తెమ్మని నీ పెనిమిటి పుల్లన్న సెప్తెనె గద పోయి కొత్త ఇత్తనాలు తెచ్చి మల్ల నాగలితో దున్ని యేసిండు! అప్పుల సగం ఇత్తనాలకె పాయె. ఇంట్లకు గిన్ని ఒడ్లగింజలు పట్టుకొచ్చిండు. అంతె! ఇగ సెంద్రమౌలి అప్పు ఎక్కడ కడ్తడు అక్కొ! నువ్వే సెప్పు!" యాదమ్మ దీనంగా రాములమ్మ వైపు చూస్తు అంది.

యాదమ్మ చుట్టూ చేరిన వాళ్ళకు దు:ఖం ఆగడం లేదు.

"గంతల్నె పత్తి సేను తలెత్తె! గప్పట్నుంచె బలం ఎరువులని తెచ్చి యేస్తనె వుండె పుర్గు మందులని కొనుక్కొచ్చి కొడ్తనె వుండె! ఇగ సెంద్రమౌలి కాడ అప్పు గట్లనె మిగిలిపాయె! గిప్పుడు బేంకు అప్పు సేసె! ఇంకో దిక్కు పత్తి కాయలన్ని పుర్గుబట్టి పాయె! మల్ల మందుతెచ్చి గొడ్తమంటె సేతిలో ఒక్కపైస లేదాయె! కొట్టకపోతె పంట సేతికొచ్చేటట్టు లేదాయె! గీ కొట్టు మిట్టాటతోనె అక్కొ! మీ అన్న గింత పని సేసిండు!" అని యాదమ్మ రాములమ్మ ఒడిలో ఒరిగిపోయింది ఏడుస్తు. అక్కడా ఆమెకు ఊరట కలగలేదు. వెంటనే రాములమ్మ ఒడిలోంచి లేచి యాదమ్మ చాతి మీద అరచేతులతో కొట్టుకుంటు పెద్దగా ఏడ్చింది.

యాదమ్మ రెండు చేతులు పట్టుకొని నర్సమ్మ తన గుండెల మీదికి తీసుకొని వెన్ను నిమిరింది. "గదె మోసం తెచ్చిందె అవ్వ! గిన్ని తీరుల అప్పు ఆయె. ఇంకో దిక్కు పంట సేతి కొచ్చేటట్లు కండ్లబడలేదు! గందుకే సాయన్న గంత పని చేసిండు! ఆయనకాయన మారాజు అయిండు. నిన్ను నీ పిల్లల్ని దిక్కులేనోల్లను సేసిండు. ఎన్క ముందు ఆలోశన లేక గింతపని సేసిండు. నువ్వెట్ల బతుకుతవ్ అని! పిల్లల్నెట్ల సాదుతవ్ అని ఏమైన ఆలోశన సేసిండ?" అంది నర్సమ్మ.

నర్సమ్మ మాటలకు యాదమ్మ దు:ఖం కట్టలు తెంచుకొని ప్రవహించింది.

"నర్సక్క! నేను గీ పోరలు ఆగమైపోతరనయిన అనుకోడాయె! గింత పనిసేసి పోయిండు! గిప్పుడు నేనెట్ల బతకాలె సెప్పు అక్క!" ఏడ్చింది యాదమ్మ.

నేలమీద వున్న దుమ్మును పిడికిళ్ళతో తీసుకొని నెత్తిమీద చల్లుకొని పిచ్చిదానిలా

బోరుమని ఏడ్చింది. అదిచూసి నర్సమ్మ వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది.

"యాదమ్మ! నువ్వు గిట్ల ఏడిస్తె పిల్లలేమైతరు సెప్పు! దైర్నం తెచ్చుకో! సెల్లె!" అని నర్సమ్మ యాదమ్మను దగ్గరికి తీసుకుంది.

అక్కడ తల్లికెదురుగా నిల్చున్న పెద్దకొడుకు వీరయ్య దిగాలుపడి ఏడుస్తున్న తల్లివైపు కనురెప్ప వెయ్యకుండ చూస్తున్నాడు. వాడి ఒంటిమీద చిరిగిన నిక్కరు అంగీ వున్నాయి. వాడి పక్కనే నిలబడి వున్న వాడి తమ్ముడు వెంకన్న ఒంటి మీద అంగి ఒక్కటె చాలీ చాలనిది వుంది. నిక్కరు లేనేలేదు. ఇక వాడి పక్కన నిలబడి వున్న వాడి చెల్లెలు భద్రమ్మ ఆరేళ్ళది పేగులు పేగులైన ఫ్రాకు వేసుకుంది. దాని పక్కనే నిలబడివున్న నాలుగేళ్ళ మంగమ్మ బరిబాతల మురికై ఎన్నాళ్ళ నుంచో నూనె లేక ఎర్రబడిన తలవెంట్రుకలతో నిలబడి గుడ్లప్పగించి తల్లి వైపు చూస్తున్నది. వాళ్లందరికీ తండ్రి ఏం చేసాడో తెలియడం లేదు. తండ్రి ఇక ఈ లోకంలో లేడని వీరయ్య మాత్రం గ్రహించాడు. అందరు ఆకలితో కడుపు లీడుసుకపోయి వున్నారు.

దీపం పెట్టంగనే తండ్రి వస్తాడు. తండ్రి రాగానే అన్నం పెడ్తనన్నది తల్లి. ఇంతవరకు వాళ్ళు తిన్నారా లేదా అని అరుసుకునేవాళ్ళే లేరు. ఆకలితో వాళ్ళ కళ్ళు తేలిపోతున్నాయి.

ఆర్గురు పిల్లలైరి! మోపెడన్ని అప్పులాయె! ఇగ యాదమ్మ ఈ సంసారమెట్ల ఈదు కొస్తుందో ఏమో? అనే ప్రశ్నలతో చుట్టూ నిల్చున్న వాళ్ళ హృదయాలు ద్రవించిపోతున్నాయి. అందరి హృదయాల్లో వున్న సందేహాన్నే లచ్చమ్మ వెలిబుచ్చింది.

"ఎట్ల నెగుల్కొస్తవో ఏందో యాదక్క! గీ పిల్లల్తో - గీ అప్పుల్తో ఏం జేస్తవో నీ సేతి లోనె వుంది! ఆడైతె గీ బందాలన్ని ఒదిలించుకొని పోయిండు. ఆడు మారాజే! గాని నీ బతు కేమైతదొ! గీ పిల్లల బతుకులేమైతయొ అనుకున్నడ? గింతయిన ఆలోశించిండ" అని యాదమ్మ గదమ పట్టుకొని ఊరడించే ప్రయత్నం చేసింది.

"నువ్వేజెప్పు లచ్చక్క! నేనేం జేయాలె! గింత పని జేస్తడని కలల్నయిన అనుకోలేదు. ఏం బుద్ధి పుట్టిందో గా బాయికాడ పొద్దున్నే పోయిండు. పగటాల బువ్వకు రాకపోతె వీరయ్య తోటి పంపిన. గది తిన్నడో లేదో ఎరుకలేదు. గీ పని చేస్కొని పొద్దుగూకంగ ఇంటికొచ్చిండు! పత్తి సేను ముందుల కూసొని కూసొని ఏమి సోచాయించిండొ ఏందో గింతపని జేసిండు!" అంది యాదమ్మ. ఆమె గొంతులో నిస్సహాయత ధ్వనించింది.

అరచేతుల్తో గుద్దుకొని గుద్దుకొని యాదమ్మ నెత్తి బొడుసులు కట్టింది. చాతి మీద కొంగు లేదు. చాతంతా ఎర్రబడింది. రైక చినిగిపోయింది. నెత్తిమీద వెంట్రుకలన్నీ చెల్లాచెదుర య్యాయి. కళ్ళు ఎర్రబడి ఎర్రగుల్మాల పువ్వుల లెక్క అయినయి. గొంతు బొంగురుబోయింది. నిస్సహాయంగా యాదమ్మ చుట్టూ వున్న అందరివైపు చూసింది.

నర్సక్క! నువ్వె జెప్పు నేనేం జేయాలె? గీ పోరగాల్ల నెట్ల సాదాలె! గీ ఎవసాయం

ఎట్ల నడపాలె! ఐదెకరాల చెలక బోరు ఇంజను - గివన్ని నా ఒక్కదానికి అప్పజెప్పిండు. తన దారి తను చూస్కుండు! గీ అప్పులన్ని మెడకుబడ్డయి ఎట్ల తీర్చాలె! నువ్వేజెప్పు నర్సక్క నేనేం జేయాలె? నాకొక్కమాట సెప్పి పోడాయె! నన్ను నా పిల్లల్ని దిక్కులేనోల్లను చేసిపాయె! నేనేం జేద్దును లచ్చక్క నువ్వయిన జెప్పవే! నాతోటి ఒక మాట అంటె నేనేమంటనని సూడ డాయె! నన్ను నా పిల్లల్ని దిక్కులేని పచ్చుల్ని జేసిపాయె! - రాములమ్మ! నువ్వె జెప్పవే నేనేం జేయాలె! ఓ నాయినో! అందరి ముందల నన్ను నవ్వులపాలు జేసి పోయిండు. శంకరక్క! నేనెట్ల గీ సంసారాన్ని నెగ్గుకొస్తనో నువ్వె జెప్పవే! - నాయినో! నేనేం జేయాలె! నేనెక్కడికి పోను?" అంటూ యాదమ్మ బోరుబోరుమని ఏడ్చింది. ఆమె దు:ఖానికి అవధుల్లేకుండా పోయాయి. ఆమె అడిగే ప్రశ్నలకు జవాబులు ఎవరి దగ్గరా లేవు!

* * *